

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
Средняя общеобразовательная школа с. Кунгуртуг Тере-Хольского
района

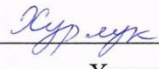
РАССМОТРЕНО

Руководитель мо

Ховалыг Ч.О.
Приказ №1 от «28»
августа 2023 г.

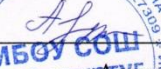
СОГЛАСОВАНО

Заместитель директора

Хурлук Е.К.
приказ № 1 от «28»
августа 2023 г.

УТВЕРЖДЕНО

директор школы

Августов Л.М.
приказ №1 от «28»
августа 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Ужуглел»

для обучающихся 1 класса

с.Кунгуртуг 2023г

Тайылбыр бижик

Бо программаны А.А.Алдын-оол, К.Б. Март –оол, Н.Ч. Бамбанын «Үжүглел», Кызыл, 2013 ч. номунга база 1-4 класстарның тыва дыл болгаш номчулга кичээлинге таарыштыр тургускан. Бо класстарда өөренип турар уругларның билиг мергежилиниң бедиин барымдаалааш, бердинген темаларга немелде материалдарны киирген. Ол ажылдың кол угланышкыны уругларның чугаазын сайзырадыры, ниити билиин бедидери, өөренип турар чүүлдерин сайгарып, бөлүктөп, деңнеп, түңнеп билиринге оларның иштинден кол болгаш чугула чүүлдерни тып тайылбырлаарына өөреникчилерни чаңчыктырар.

Программаның кол угланышкыны **дараазында сорулгаларны** чедип алырынче угланган.

а) уругларны чечен чогаал оранынче углап, сөстүң уран чурумалдыг овур-хевирин дамчыштыр сөзүглелдин долу болгаш делгем уткашынарлыгын хөй талазындан угаап билип алырынга дузалааар;

б) чечен сөстүң чогаалдары уругларны номчулгага ынак, бүгү-ле чараш чүүлге хандыкшылдыг, ону шын үнелеп билир кылдыр чаңчыктырар уjurлуг;

в) номчаан чүүлүнүң утказын шингээдиринден аңгыда уругларның ниити билииниң деңнелин делгемчидериниң дуржулказын байыдар болгаш амыдыралга оларның мөзү-шынарлыг, эстетиктиг хамаарылгазын база хевирлээр;

г) чечен чогаалды уруглар боттары шилип ап, ону таалап номчуксаар күзелин боттандырар.

Башкы уругларны бичиизинден эгелеп коллективтиг езуга бот-боттарына негелдени, шынчы ак сеткилдиг, быжыг туруштуг, эрес-дидим болурунга, күш-ажылга кириштирер сорулгалыг.

Класс бүрүзүнге номчулга кичээлиниң 30-35 минутадын чогаалды номчуурунга болгаш сайгарарына, а кириилде беседага, словарь ажылына сөзүглелдин утказын илередиринге херек. Өске-даа ажылдарга 10-15 минутада хөй эвес үени чарыгдаар.

Сөзүглел-биле ажыл бир класстан өске класстан чоорту нарыдап чоруп орар.

Берге эвес сөзүглелди литературлуг шын адаанын езугаар, медреселдиг шын аянныг чүгүртү номчуур.

Номчулганың темпизин шын сагып билир. Чыл төнчүзүнде таныш эвес сөзүглелди номчуурунун дүргени бир минутада 90-дан өрү сөстөрни номчуур.

Тыва дылдың лексика болгаш фонетика талазы-биле эге билигни алыры.

Шын номчулга болгаш бижилгеге чаңчыктырып, ийи болгаш оон хөй кижилер аразына чугаалажышкынына киржир;

Чаңгыс кижиниң сагыш-сеткилин илереткен чугааны тургузар болгаш бичии хемчээлдиг шинчилел болгаш медээ сөзүглелдерни бижиир.

Тыва дылга хумагалыг болур, сагыш-сеткилинден ооң арын онзагайын үнелеп, камнаарына харысалгалыг болур.

Тыва дылына сонургалын оттурар болгаш бодунун чугаа домаан сайзырадырга чүткүлүн бедидер.

Эге школага тыва дыл болгаш номчулга өске эртемнерни өөрениринге болгаш уругларның коллективке ижикиреринге эң-не кол черни ээлеп турар.

Өөреникчилерниң кичээлге болгаш кичээлден дашкаар ажылдарга киржилгези:

1. Дыңнап тургаш, адаар:

- башкының берген үлегерин өттүнүп үннү шын адаар;

- сөске үннүң туружун шын илередип, тода адаар;
- эжеш ажык эвес үннерниң ылгалын тода адаар;
- узун, кыска, өк-биле адаар ажык үннерни онзагайлап адаар;
- алфавитти чурум-чыскаал аайы-биле адаар;
- үлегерлээн болгаш словарь сөстөрүн дыңнап адаар.

2. Бөлүктөл ажылы:

- эге болгаш сөөлгү үннериниң аайы-биле сөстөрү бөлүктээр; бердинген үнге сөстөрү шилип тывар;
- дөмөй уткалыг сөстөрү бөлүктээр;
- узадыр адаар ажык үннерлиг сөстөрү бөлүктээр;
- өк-биле адаар ажык үннерлиг сөстөрү бөлүктээр;
- үнү биле үжүү ден сөстөрү бөлүктээр;
- үжүү хөй, үнү эвээш сөстөрү; үнү хөй, үжүү эвээш сөстөрү бөлүктээр;
- бижири чаңгыс дүрүмгө чагыртыр сөстөрү бөлүктээр;
- эжеш ажык эвес үннерлиг сөстөрү бөлүктээр;
- тема аайы-биле бөлүктээри: ногаа аймаа, ыяш аймаа, хеп аймаа, сава, аыш-чем дээш оон-даа өске.

3. Хайгаарал ажылы:

- башкының номчаан шүлүүндөн бердинген үн кирген сөстөрү тывар, ол сөстө үннүң туружун (эгезинде, ортузунда, сөөлүндө) тодарадыр;
- бердинген үннерден херек үннү тывар, оон характеристиказын чугаалаар. Чижээ: Б...р)е,ээ) келем, акый!
- Сөзүглелге дөмөй уткалыг сөстөрү ажыглаар
- Сөзүглелден медээ, айтырыг, кыйгырыг домактарын тывар;
- Сөзүглелден чаңгыс аймак кежигүннерлиг домактарны тывар;
- Сөзүглелден хуу аттарны көргүскен сөстөрү тывар;

4. Хевирлеп - дүрзүлээр ажыл:

- сөстүң тургузуун дүрзүлел чуруун шыяр;
- демир дузак, пластилин болгаш өске-даа материалдарның дузазы-биле үжүктөрү дүрзүлөп кылыр;
- домактарның тургузуун дүрзүлөп чуруун шыяр;
- сөс тургузуун дүрзүлөп шыяр;
- дорт чугаалыг домакты дүрзүлөп чуруун шыяр;
- кескен үжүктөр-биле кассага сөстөр тургузар;

5. Деңнээри:

- бердинген дүрзүгө тааржыр сөстөрү тывары;
- номчаан сөзүңгө дүүштүр чурукту дөмөйлээр;

- үн болгаш оон үжүүн деңнээр;
- улуг болгаш бичии үжүктерниң бижээнин деңнээр;
- үлегерлиг бижилге биле өөреникчиниң бижээнин деңнээр;
- домак биле сөстү деңнээр;

6. *Хынаары:*

- бөлүк аайы-биле бодунуң ажылын хынаар болгаш үнелээри;
- частырыгларны тыпкаш, ону эдер, слог бүрүзүндө ажык үннерниң барын хынаар;
- чурукта чүглө бердинген үжүк бар кезээн будуур;
- бөлүк сөстөрдөн артык сөстү тывар.

7. *Тайылбырлаары:*

- узун, кыска болгаш өк-биле адаар ажык үннерни шын адаарын, оларның туружун, дүрзүгө көргүзүп тайылбырлаар;
- чымчак болгаш кадыг демдектерниң ужур-дузазын тайылбырлаар;
- улуг үжүк-биле бижиир сөстөрниң дүрүмү;
- сөстү слогтарга чарарының дүрүмү;
- сөстүң дорт болгаш доора утказын тайылбырлаар;
- чаңгыс аймак кезигүннерлиг домакты шын бижиириниң дүрүмү.

8. *Шинчилээри:*

- сөстөрни слогтарга чарары, сөстө каш слог барын тодарадыры, бердинген слогтарга тааржыр сөстөрни тывары (□-□-□ мал-чын-нар);
- чурукка ат тыпсыр;
- домактың эгезин, төнчүзүн утка-аайы-биле эде тургузар;
- номчаан сөзүглелинде кандыг болуушкуннар болуп турарына хамаарышкан салдырган айтырыгларга харыылаар;
- сөзүглелдин кол утказын чугаалаар;
- сөстөрниң утказының аайы-биле (чүвөлөрни көргүзүп турар сөстөр, чүвөлөрниң ылгавыр демдээн көргүзөр сөстөр, чүвөлөрниң кылдыныын көргүзөр сөстөр) шинчилээр.

9. *Номчулга:*

- слогтап номчуур;
- бодунуң иштинде номчуур;
- химиренип номчуур;
- рольдап номчуур;
- бижик демдектерин сагып, домактарны аяанныг номчуур
- шиижидип ойнаары;
- хевирин өскөрткөн домакты азы сөзүглелди эдип номчуур.

10. Дүжүрүп бижилге:

- башкының бижээн үлегеринден дүжүрүп бижиир;
- парламал болгаш бижимел сөзүглелди дүжүрүп бижиир;
- бердинген даалга-биле сөстөрни болгаш домактарны дүжүрүп бижири;
- хевирин өскөрткөн сөзүглелди эде тургустушаан бижиир.

Өөреникчилерниң номчулга талазы-биле алган билиглеринге, мергежилдеринге, чаңчылдарына кол негелделер

1-ги классты доозуп турар уруглар төрөөн дылының бүгү үннерин болгаш үжүктөрүн, оларның кол ылгалын билген турар.

Өөреникчилерниң кол мергежилдери болгаш чаңчылдары: сөстөрдө үннерни ылгап, оларның туружун тодарадып билир; ажык, ажык эвес үннерни болгаш үжүктөрни, кыска, узун ажык үннерни болгаш үжүктөрни бот-боттарындан ылгап билири; домактарның болгаш сөстөрниң анализ-синтезтиг сайгарылгазын кылып, домактардан сөстөрни ылгап тывар; улуг болгаш биче үжүктөрни шын, чараш, тода бижип билир; бижимел болгаш парламал шрифт-биле бижиттинген сөстөрни, домактарны иштинде слогтап адап ора, шын дүжүрүп бижип; адаары болгаш бижири дүүшкөк 3—4 берге эвес сөстен тургустунган домактарны адап бээрге, үжүктөр кагбайн шын бижиир; домак эгезинге улуг үжүктү бижири; сөөлүңгө улуг секти салыры.

Нарын эвес сөстөрни слогтавайн чүгүртү номчуп, оларның шын, медреселдиг, аянныг болурун сагыыры; сөстөрни тода адавышаан, домак сөөлүгө интонацияны, домактар аразына паузаны кылыр; башкының номчаан азы чугаалаан чүүлүн кичээнгейлиг дыңнаар болгаш утказын сактып алыр; номчаан чүүлүңгө хамаарышкан айтырыгларны харыылаары болгаш башкының дузазы-биле оон, кол утказын илередири; ону кезектерге чарары; сөзүглелди иштинде номчааш, утказын билип алган шаа-биле чугаалап шыдаар; номчаан номнарының адын, авторун шын адап билир; доктаадып алган шүлүктөрүн аянныг чугаалап билир; номчулганың негелделерин болгаш шынарларын шын сагывышаан, номчуурунун, темпизин дүргедедиң шыдаары; чыл төнчүзүндө номчуурунун, дүргени 1 минутада 25—35 хире сөс; сюжеттиг чуруктар-биле харылзаалыг чугаа тургузары.

Номчаан номнарының авторун, адын шын сактып ап, 5—8 хире биче хемчээлдиг шүлүктөрни шээжи-биле аянныг чугаалап билир.

Бирик демдектерин (. ! ?) барымдаалап домактарны шын номчууру; оларның аразына үн доктаашкынын кылып билир.

Сюжеттиг болгаш темалыг чуруктарны көрүп тургаш, 3—4 домактан тургустунган харылзаалыг аас-даа, бижимел- даа чугааны тургузуп билир.

Долгандыр турар амыдырал болгаш бойдус-биле таныжылганың түңнелинде өөреникчилер дараазында кол-кол билиглер болгаш чаңчылдарны чедип алыр: чурттап турар республиказының болгаш найысылалының адын билир; кудумчу кежериниң, транспорту оюп эртериниң, кудумчуга чадаг кижилерниң оруктарга чоруур чурумнарын, өрт болдурбазының чамдык дүрүмнерин сагып билир; чылдың янзы-бүрү үелеринде агаар-бойдустан, онзагай демдектерин эскерип билир; чурттап турар черинде чанар болгаш кыштаар элээн каш куштарның аттарын билир; оларны ылгап шыдаар.

Чараштыр бижилге. Улуг болгаш бичии үжүктөрниң кезектериниң аттарын болгаш бижиириниң дөмейлешкээн барымдаалап дараазында чурум ёзугаар бөлүктөргө чарар.

Бичии үжүктөр

1. Дорт шугумдан база үстүндө ээпектиг, адаанда ээпектиг шугумнардан тургустунган үжүктөр: *и, ш, з, п, р, ү, Ү* — 7
2. Үстүндө айыткан шугумнарга точкалар болгаш дүүшкүннер немешкенинден тургустунган үжүктөр: *й, л, м, ц, ш, н, ң, ь, ы* — 9
3. Төгерикиден тургустунган үжүктөр: *о, ө, а, ю, ф, б, д, я* — 8
4. Солагай талакы чартык төгерикиден тургустунган үжүктөр: *с, е, ё, ч, ь, ь, в* — 7
5. Бир талакы чартык төгерикиден каттышканындан тургустунган үжүктөр: *э, х, ж, з, к* - 5

Улуг үжүктөр

1. Кол элементи үстүкү азы адаккы кезектеринде ээпек шыйыглыг үжүктөр:
И, Ш, Ч, Ц, Щ, Л, М, А — 8
2. Кол кезээ чартык болгаш бүдүн төгерики үжүктөр:
О, Ө, С, Э, Х, З, Я, Е, Ё, Ж — 10
3. Кол элементи чалбыыш хевирлиг шугумдан тургустунган үжүктөр:
У, Ү, Н, К, Ы, Ю, Р, В, Ф — 9
4. Кол элементи чалбыыш хевирлиг шугумнун чалгыгланчак шугум-биле каттышканындан тургустунган үжүктөр: *Г, П, Т, Б, Д* — 5

1—4 класстарга класстан дашкаар номчулга.

Класстан дашкаар номчулга — уругларны чечен чогаалга хандыкшыдарының бир аргазы, литературлук номчулганың чарылбас кезээ. Класстан дашкаар номчулганың кол сорулгалары өөреникчилерни уруглар чогаалы-биле таныштырбышаан, номга ынак болурунга кижизидер; уран чогаал дамчыштыр угаан-билииниң ниити деңгелин бедидер; эстетиктиг мөзү-бүдүжүн хевирлеп, ниити сайзыралын чедип алыры; сагыш-сеткил культуразын бүгү талалыг байыдары болур.

Класстан дашкаар номчулга өөреникчинин намыс-намын, амыдыралчы дуржулгазын шыңгыы барымдаалаар болганда, номчуурунга сүмелеп турар номнар шын шилилтиген турар ужурулук. Уругларның номчулгазын шын, системалыг, ажыктыг кылдыр чорударынга башкының медреселдиг шилилгези албан негеттинер. Кол черни улустун аас чогаалы, тыва чечен чогаал, орус болгаш өске-даа хөй национал улустун чогаалдары, даштыкы классика ээлээн турарын чугула деп сүмелеп турар.

Тыва улустун аас чогаалының эн-не дээрэ үлегерин эге класстарга өөредип тура, ук чогаалдарда улусчу чаңчыл-сагылгаларны уругларга билиндирип база уруглар боттары ону эскерип билиринге чаңчыктырар аргаларны ажыглаар. Програмада айыткан кол-кол темалар, чогаалдың хевирлери, авторлар, чогаалдардан аңгыда, класстан дашкаар номчулгага кайы авторларны, кандыг номнарны, чогаалдарны сүмелээри башкыдан улуг хамааржыр. Ооң-биле чергелештир башкы уругларның кандыг чогаалдарга сонугалдыын, ук чогаалчының амгы үе-чадада, ниити литературада ээлеп турар туружун, ролун барымдаалап көөрү база чугула.

Класстан дашкаар номчулга програмазының база бир кол хевир, кол өзээ — ооң хөй янзылыг (вариантылыг) болуп турары. Ол чорук башкыга уругларның номчулгага хереглел-сонугалын болгаш бот-тускайлаң номчуп база сайгарып билиринге дузалаар.

БЕЛЕТКЕЛ ҮЕЗИ

Башкының кол сорулгалары:

- 1) уругларны школаның чурум-сагылгазы-биле таныштырып, оларны аңаа чаңчыктырары;
- 2) уруглар коллективин тургузуп организаастары;

3) бижикке өөредиринге белеткел;

Ол ажылдарнын кол утказы-биле уругларнын сөс курлавырын байыдып, чугаазын сайзырадыры. Уругларны доктаамал кичээнгейлиг, хайгаараачал, сонуургаачал, өөредилгээ сундулуг болурунга белеткээр. Билип алган чүүлдерин деңнеп, сайгарып, түңнеп билиринге чаңчыктырар.

Уругларнын школага келген баштайгы хүннеринден эгелээш-ле улусчу педагогиканың кижизидилгеге салдарлыг аргаларынга даянып алгаш, чараш аажы-чаңга, найыралдыг болурунга, хүндүлээчел биче-сеткилдиг, ажылгыр болурунга, бойдуска болгаш ниитиниң өнчү-хөрөнгизинге камныг болурун кижизидип чаңчыктырар.

Парта азы стол артынга шын олулары. Бижилге, номчулга үезинде бодун шын алдынары, демир-үжүктү шын тудары, кыдыраашты салыры, кичээл үезинде башкыны эки дыңнаары. Бо негелделерни хүннүң-не кичээл санында чорудуп тургаш, уругларны чаңчыктырар. Белеткел үезиниң бир кол сорулгазы уругларны үннер болгаш үжүктөр-биле таныштырып, номчуп өөрениринге белеткээр. Ынчангаш:

а) ном-биле таныжар;

б) оон чуруктары, схемаларын ажыглап тургаш ажыл чорудар;

в) үннүң анализ-синтезтиг методун ажыглавышаан, бижикке өөредиринге белеткел ажылдары; «домак», «сөс», «слог», «үн» деп терминнер-биле таныжылга, сөстү дыңнап, адап тургаш, ында кирген ажык болгаш ажык эвес үннерни ылгап билиринге чаңчыктырар.

ҮЖҮГЛӨЛ ҮЕЗИ

Уругларны шын номчуурунга өөредири - башкының эң харыысалгалыг ажылы.

Үжүглөл үезинден эгелеп-ле, үннүг анализ-синтезтиг методту ажыглап тургаш, номчуурунга өөредир үннүң анализин кылырда чугаадан домакты, домактан сөстү, сөстен слогтарны, слогтардан үннерни, үннерден чаңгыс херек үннү адап, дыңнап тургаш, ылгадып үндүрер.

Үннүң синтезин кылырда, чаңгыс үннү өске үннерге кожар, үннерден слог, слогтардан сөс, сөстөрдөн домак тургузуп өөредир.

Үннүң анализ-синтезин чорудуп тургаш, кол-ла чүве - уругларны шын дыңнап бижииринге чаңчыктыраы. Оларның чугаалап, бижип, номчууру оон дыка хамаарылгалыг. Номчулга үезинде сөстөрни шын адап, номчаан чүүлүнүң утказын медресеп билиринче угланган ажылды чорудар.

Үжүктөр бижий берген үеде уруглар-биле бижилгениң белеткелин шын чорудары чугула. Баштай үжүктөрниң кол-кол элементилерлерин бижип өөредир:

Үжүктөрни тода болгаш номчуттунгур кылдыр бижидип чаңчыктырар. Сөстү бижиириниң мурнунда ооң утказын тодарадып, ында каш үн, үжүк барын сайгарып, орфографияның дүрүмнери-биле харылзаштырар. Парламал болгаш бижимел сөстөрни домактарны дүжүрүп бижири. Бижиириниң темпизин чоорту дүргедедип, кыдыраажын арыг-силиг эдилеп, кызыл шыйыг-биле аңгылаан шөлдү сагыыры.

ҮЖҮГЛӨЛ СООНДАГЫ ҮЕ.

Үжүглөл соондагы үеде бижилгеге чорудар ажылдар:

1. Үжүглөл үезинде билип алган билиглерин быжыглап, системажыдары.

2. Үннер болшаг үжүктөрниң ылгалы. Ажык болгаш ажык эвес үннер.

3. Үн илеретпес үжүктөр. Алфавит-биле практиктиг таныжылга.

4. Сөс, домак, чугааның чүдөн тургустунары.

5.Сөстү слог аайы-биле көжүрери.

6.Бижиириниң темпизин чоорту дүргедедип, бижимел, парламал сөстөрни, домактарны, улуг болгаш биче үжүктөрниң кезектерин барымдаалап шын бижири.

7.Адаары болгаш бижири карышкак эвес сөстөрни, домактарны башкы адап бээрге бижири. Домак эгезинге, улуг үжүк бижири, сөөлүнгө улуг сек салырынга чаңчыктыралары. Кижиниң ат, фамилиязын, адазының адын шын бижииринге мергежилгелер чорудар.

Номчулганың чаңчылдарын ханылыдыр болгаш быжыглап, слогтап-даа, слогтаашкын чокка-даа шын адап номчуп өөредир. Сөзүглелде абзацтарны эскерип билири болгаш абзац бүрүзүнүң утказын чугаалап билиринге чаңчыктыралар. Номчаан чүүлүнүң утказын дүүштүр айтырыгларга харыылаары, сөзүглел иштинден тып номчууру. Диалогтарны, сөзүглелдерни аянныг кылдыр рольдап номчууру.

Сюжеттиг чуруктарга сөзүглелди тургузары.

Номчулганың темпизин чоорту дүргедедириниң аргаларын башкы ажыглаар, чыл төнчүзүндө 1 минутада 25-35 хире сөс номчуурун чедип алып.

Тыва дыл болгаш номчулга.

Бирги класска класстан дашкаар чорудар кичээлдерниң сорулгалары:

1. Уругларны школа-биле болгаш школачы амыдырал-биле таныштыралар болгаш өске-даа ажылдакчыларны танып, оларның ажылын хүндүлөп билиринге чаңчыктыралары.
2. Бүдүн төлөптиг ап билири. Бодунуң болгаш өскениң үезин үнелээри. Каржы болбас.
- 3.Улуг улусту хүндүлөп, бичии кижилерни кээргеп, чаптап билири. Хире-шаа-биле дузазын чедирип, ачы-буянныг, биче сеткилдиг болурун хевирлээр.
- 4.Школанын хөй-ниити ажылынга ак-сеткилдиг киржири. Эш-өөрү –биле эп-найыралдыг, дузааргак болуру. Сагылга-чурумга хамаарышкан мораль-этиктиг билиглерни сагып билиринге чаңчыктыралар.
5. Төрээн чурту - Тывазынга, Россияга ынаа болгаш чоргааралы.. Ооң бойдузунга, дириг амытаннарынга, үнүштеринге, арга-арыынга, сагыш-човангыр, хумалалыг хамааралгазы болгаш сагыр ужурлары.
- 6.Уругларга номну үнелөп, «Ном-билиглерниң үндезини» деп угаадыгны билиндирер. Уругларның делегей көрүүшкүнүн , номга сонуургалын бедидер. Номчулга-амыдыралдың бир кол негелдези кылдыр, номчуурунга чаңчыктырып, библиотека-биле харылзаазын быжыглааар.

Оореникчилерге ажыглаар литература:

1.А.А.Алдын-оол, К.Б.Март-оол, Н.Ч.Дамба. Ужуглел. К-2016

2. Ужуглел бижилгеzi. 2 кезектиг.

Башкынын ажыглаар литературазы:

1.Диктантаылар чыындызы.

2.Адаары берге ужуктерни ооредири. Методиктин суме. К-20012

3.Тыва дыл-биле ажылдаар башкыларга. Методиктиг суме. К-2012

4.Ужуглелге немелде материалдар (презентация)

Календарь-тематиктиг план.

	Эрттирер хүнү		Тема	Баш бурунгаар салдыгган туннелдер		
	план	Факт.		Ниити ооредиглиг	Метапредметтиг	Бот-тускайлан
1	05.09		Билиг кичээли. Школа-биле таныжылга	Номчуп, бижип өөрениринге белеткенир. Үн, үжүк, слог, домак, чугаа дугайында билип, оларны схема дузазы-биле ылгап турар болур.	Номда демдектернин , схемаларнын утказын билип алыр. Өөренир черин чурумга тудуп, эш-өөру-биле таныжар. Айтырыг салып, анаа харыылап ооренир.	Өөреникчи кижини мен деп билип, школачы кижинин чурумун кууседип эгелээр. Арыг-шеверин сагып, школага, кудумчуга, бажынынга шын алдынар болур.
2	07.09		Чугаа. Бижимел, аас. Ужуглел бижилгези			
3	12.09		Домак. Домакты бижири.			
4	14.09		Сос			
5	19.09		Слог			
6	21.09		Үн. Ажык болгаш ажык эвес уннер-биле таныжылга			
7	26.09		А,а деп ун болгаш ужук	Уннернин характеристиказын билип алыр. Ооренген ужуктеринден тургустунган состерни номчуп ооренип алыр. Ужуктернин бижимел хевирин танып, оон унун ылгап билир болур.	Башкынын удуртулгазынын аайы-биле ооренир черин чурумга тудуп билир болур. Кылган ажылын бердинге даалга ёзугаар шууштурер. Бир эвес ажылы частырыглыг болза, немей ажылдарны кылыр болур.	Тыва куруненин куруне дылы деп тыва дылды билип, бодунун торээн дылы деп чуулду билир болур. Бодунун ог-булезинге, эш-оорунге хундуктелди коргузуп шыдаар болур
8-9	28.09 03.09		Л,лдеп ун болгаш ужук			
10	05.10 10.10		О,одеп ун болгаш ужук			
11	12.10 17.10		М, м деп ун болгаш ужук			
12	19.10 24.10.		С, с деп ун болгаш ужук			
13	26.10 07.11		Н, н деп ун болгаш ужук			
14	09.11 14.11		Ч, ч депун болгаш ужук			
15	16.11 21.11		Ы, ы деп ун болгаш ужук			
16	23.11 28.11		У,удепун болгаш ужук			
17	30.11		Сагындырыглыг диктант			

18	05.12		Р, р депун болгаш ужук	Созуглелдин темазын, оон кол утказын тодарадып база чугаалап билир болур.	Башкы-биле денге коргузуг материалын коруп ажылдап билир болур. Ном-биле ажылдап билир болур.	Школанын эки оореникчизи деп атты эдилээринге белен болур.
19	07.12		Ү, ү депун болгаш ужук			
20	12.12		И, идепун болгаш ужук			
21	14.12		Э, э депун болгаш ужук			
22	19.12		Диктант			
23	21.12		е деп кыска ун, оон ужу	Уннернин характеристиказын билип алыр. Ооренген ужуктеринден тургустунган состерни номчуп ооренип алыр.	Справочниктерни ажыглап херек материалды тып билири. Созуглел, чурук, схема-биле коргускен материалды номчуп билири.. Чувелернин домей болгаш ангы чуулун ылгап билири.	Бодунун болгаш эш-оорунун сагыш- сеткилин хундулеп хулээп шыдаар болур.
24	26.12		Ш, ш деп ун болгаш ужук			
25	28.12		Ө, ө деп ун болгаш ужук.			Хуузунда арыг-шеверни болгаш кудумчуга айыыл чок чоруктун дурумнерин сагып билир болур.
26			Д, д деп ун болгаш ужук			
27			Б, б деп ун болгаш ужук			
28			Г, г депун болгаш ужук	Алфавиттин ужуктерин чурум ёзугаар шын адап билир болур.		Хуузунда арыг-шеверни болгаш кудумчуга айыыл чок чоруктун дурумнерин сагып билир болур.
29			/в/ деп үн болгаш В,в деп үжүктер			
30			/в/ деп үн болгаш В,в деп үжүктер.	/в/ деп үннүң характеристиказын билип алыр. Ол үнден тургустунган слогтарны, сөстөрни ном- чуп өөренип алыр. Үжүктерниң бижимел хевирин танып, оон үнүн ылгап билир болур.	Башкының айтырыынга долу харыы берип шыдаары. Башкы-биле денге көргүзүг материалын көрүп ажылдап база ном-биле ажылдап билири.	Өөренир черин чурумга тудуп билири. Өөреникчи кижин мен деп медресеп билип, школаның эки өөреникчизи деп атты эдилээринге белен болуру. Үн, үжүк анализин кылып билири.
31			/т/ деп үн болгаш Т,т деп	/т/ деп үннүң	Төрөөн Тыгавыс тың кайы-	Өөреникчи кижин мен деп медресеп

			үжүктөр.Бичии т деп үжүктү бижири	характеристикасын сөстүн эгезинге турда канчаар адаттынарын билип алыр. Ол үндөн тургустун ган слогтарны, сөстөрни ном- чуп өөренип алыр . Сөс иштинден /т/ деп үннү ылгап өөренип алыр.	даа булуңнарында тараалаң черлер ниң барын база тараа культура ларын билип алырлар. Башкы ның айтырыынга долу харыы берип шыдаар ужурлуг. .	билип, өөреникчи кижиниң сагыыр чурумун күүседип билири. Номчаан чүүлүнүң утказын башкынырыгларының дуза- зы-биле чугаалап билир болур. Сос иштинден /т/ деп унну ылгап билир болур
32			Катаптаашкын. Сагындырыглыг диктант	/т/ деп үннүң характеристикасын сөстүн сөөлүнге тургаш канчаар адатты нарын билип алыр. Ол үндөн тургустунган слогтарны, сөстөрни чүгүртү номчуп өөренип алыр . Сөс иштинден /т/ деп үннү ылгап билир болур	Арганын куштарын танып, билип алырлар. Башкының айтырыынга долу харыы берип шыдаары. Башкы-биле деңге көргү зүг материалын көрүп ажылдап база ном-биле ажылдап билири.	Өөренир черин чурумга тудуп билири. Өөреникчи кижиниң сагыыр чурумун күүседип билир болур. Номчаан чүүлүнүң утказын башкының айты-рыгларының дуза- зы-биле чугаалап билир болур.
33			/к/ деп үн болгаш К, к деп үжүктөр. Бичии к деп үжүктү бижири	/в/ деп үннүң характеристикасын билип алыр. Ол үндөн тургустунган слогтарны, сөстөрни ном- чуп өөренип алыр. Үжүктөрниң бижимел хевирин танып, ооң үнүн ылгап билир болур.	Делегейде күрү нелер кайы кө вей база күрүне бүрүзү туктуг, сүлделиг, гимниг дээрзин билип алырлар. Тыгавыстың тугунун, сүлдези ниң утказын билип алырлар.	Өөренир черин чурумга тудуп билир болур. Өөреникчи кижиниң сагыыр чурумун күүседип билири. Номчаан чүүлүнүң утказын башкының айтырыгларының дуза- зы-биле чугаалап билир болур. Сос иштинден /к/ деп үннү ылгап билир болур.
34			/к/ деп үн болгаш К, к деп үжүк-тер. Улуг К деп үжүк- тү бижири Оюн кичээл «Ужуктерим, оннуктер».	Ол үндөн тургус тунган слогтар- ны, сөстөрни ном чуп өөре- нип алыр. Үжүктөрниң бижимел хевирин танып, ооң үнүн ылгап билир болур.	Тывада озуп турар каттарны (эм каттарны) болгаш тараа культураларын билип алырлар. Эм каттарны каяа ажыглаарын билип алырлар. Презентация ажыглаар.	Өөренир черин чурумга тудуп билир болур. Өөреникчи кижиниң сагыыр чурумун күүседип билири. Номчаан чүүлүнүң утказын башкының айтырыглары ның дузазы-биле чугаалап билири. Сөс иштинден /к/ деп үннү ылгап билири.
35			Эжеш г-к деп ужуктерге мергежилгелер.	/п/ деп үннүң характеристикасын билип алыр. Ол үндөн тургустунган	Араатан амытанпарның амыдыралын болгаш ту	Өөренир черин чурумга тудуп база өөреникчи кижиниң сагыыр чуру
36			п/ деп үн болгаш П, п деп	алар. Ол үндөн тургустунган	лаада паганың ду гайын да	мун күүседип би лир болур. Ном

			үжүктөр. Бичии п деп үжүктү бижири.	слогтарны, сөстөрнү ном- чуп өөренип алыр.	билип алыр. Башкының айтырыгына долу хары берип шы даары .	чаан чүүлүнүн утказын башкының айтырыгының дузасы-биле чугаа лап билир болур. Сөс иштинден /п/ деп үннү ылгап билир болур.
37			/п/ деп үн болгаш П, п деп үжүктөр. Улуг П деп үжүктү бижири.	/в/ деп үннүн характеристиказын билип алыр. Ол үндөн тургустунган слогтарны, сөстөрнү ном- чуп өөренип алыр. Үжүктөрнүн бижимел хевирин танып, ооң үнүн ылгап билир болур.	Чурукчунун херекселдерин четчелеп билип алырлар. Тыва эдилелдерни танып, билип алыр.	Өөренир черин чурумга тудуп база өөреникчи кижиниң сагыр чуру мун күүседип би лири. Ном чаан чүүлүнүн ут казын башкының айтырыгының дузасы-биле чугаалап билири. Сөс иштинден /п/ деп үннү ылгап билири.
38			Эжеш ажык эвес ужулкер д-т, г-к, б-п.	Ол үндөн тургус тунган слогтар- ны, сөстөрнү ном чуп өөре- нип алыр. /п/ биле /б/ деп уннернин характеристиказын берип ооренип алыр. Үжүктөрнүн бижимел хевирин танып, ооң үнүн ылгап билир болур.	Спортка хандыкшыл, дадыгышкын, кадыкшыл болгаш сугга эштирге ажыктыг болурун билип алырлар. Хемге эжинерде оваарымчалыг болуру.	Өөренир черин чурумга тудуп база өөреникчи кижиниң сагыр чуру мун күүседип би лир болур. Ном чаан чүүлүнүн ут казын башкының айтырыгының дузасы-биле чугаалап билир болур.
39			Ң деп ун болгаш ң деп ужулкер Ң деп үжүктү бижири.	/ң/ деп үннүн характеристиказын билип алыр. Ол үндөн тургустунган слогтарны, сөстөрнү ном- чуп өөренип алыр. Үжүктүн бижимел хевирин танып, ооң үнүн ылгап билир болур.	Башкының айтырыгына долу хары берип шыдаары. Аңныр ажыл-агыйын билип алыр. Тыванын географиязын кысказы-биле билип база Монгун-Тайга кожуунда тарба ганнар өзүп тура рын билип алыр лар. Башкының айтырыгына долу хары берип шы даары.	Өөренир черин чурумга тудуп база өөреникчи кижиниң сагыр чуру мун күүседип би лири. Ном чаан чүүлүнүн ут казын чурукка дүүштүрүп чугаалап билири. Сөс иштинден /ң/ деп үннү ылгап билир болур.

40			/х/ деп үн болгаш Х, х деп үжүктөр .Х, х деп үжүк терни бижии ри.	/х/ деп үннүң характеристиказын билип алыр. Ол үнден тургустунган слогтарны, сөстөрни ном- чуп өөренип алыр. Үжүктөрнүн бижимел хевирин танып, ооң үнүн ылгап билир болур. / х/ деп үннүң характеристиказын кылып билир болур.. Ол үнден тур густунган слог тарны, сөстөрни ном- чуптарлар.	Хаваннар азырал болгаш черлик болурун билип алыр. Башкының айтырыынга долу харыы берип шы даар ы. Башкы-биле дең ге көргүзүг мате риалын көрүп ажылдап база ном-биле ажыл дап билири. Ыттарнын поро далары янзы-буру дээрзин база хава ыттын онзагайын билип алыр. Башкының айтырыынга долу харыы берип шыдаары .	Өөреникчи кижиниң сагыыр чуру мун күүседип би лир болур. Ном чаан чүүлүнүң ут казын башкының айты рыгларының дузазы-биле чугаалап билир болур. Сөс иштинден /п/ деп үннү ылгап билир болур ужурлуг Школаның эки өөреникчизи деп атты эдилээринге белен болуру. Үн, үжүк анализин кылып билири. Номчаан чүүлүнүң утказын башкы ның айтырыгларының дузазы-биле чугаалап билир болур.
41			/з/ деп үн болгаш З, з деп үжүктөр	/з/ деп үннүң характеристиказын билип алыр. Ол үнден тургустунган слогтарны, сөстөрни ном- чуп өөренип алыр. Үжүктөрнүн бижимел хевирин танып, ооң үнүн ылгап билир болур.	Башкының айты рыынга долу харыы берип шыдаары. Куш-ажыл кижини каастаар дээр зин билиндирип алыр	Өөренир черин чурумга тудуп билир болур. Өөреникчи кижини мен деп медресеп билип, өөреникчи кижиниң сагыыр чурумун күүседип билир болур ужурлуг. /з/ деп үннүң үжүү кирген сөстөрни номчуп шыдаар болгаш номчаан чүүлүнүн утказын эдерти чугаалап билири
42			/ж/ деп үн болгаш Ж, ж деп үжүктөр	/ ж/ деп үннүң характеристиказын билип алыр. Ол үнден тургус тунган сөстөрни ном чуп өөренип алыр. Үжүктөр ниң бижимел хевирин танып, ооң үнүн ылгап билир болур. /ж/ биле /ш/ деп үннерниң адаттынарын хайгаараар.	Башкының айты рыынга долу харыы берип шыдаары. . Озуп келгеш ажыл-мергежил шилип алырын чугаалажыр. Домактын схемазын болгаш слогтардан сөстөр тургузуп билир болур.	Өөреникчи кижини мен деп медресеп билип, өөреникчи кижиниң сагыыр чурумун күүседип билир болур ужурлуг. /ж/ деп үннүң үжүү кирген сөстөрни номчуп шыдаар болгаш номчаан чүүлүнүн утказын эдерти чугаалап билири..
43			/й/ деп үн болгаш Й, й деп үжүктөр	й/ деп үннүң адаттынарын хайгаараар. / й/ деп үннүң характеристиказын билип	Домактын схемазын болгаш слогтардан сөстөр тургузуп билир болур.	Өөренир черин чурумга тудуп билир болур. Өөреникчи кижини мен деп медресеп билип, өөреникчи кижиниң

				алыр. Ол үндөн тургус тунган сөстөрнi ном чуп өөренип алыр. Үжүктөр ниң бижимел хевирин танып, ооң үнүн ылгап билир болур.		сагыыр чурумун күүседип билири. /й/ деп үннүн үжүү кирген сөстөрнi номчуп шыдаар болгаш номчаан чүүлүнүн утказын эдерти чугаалап билири..
44			Кадыг демдек (ъ) Кижн болуру чажындан, аът болуру кулунундан. Оюн кичээл.	Ъ ажык үжүктун соонга чорааш, ол уннун ужуу-биле-катай ок-биле адаар ун коргузер деп чувени билип алырлар. Узадыр, кыска ладыр, өк-биле адаар ажык үн нерни будавайн, шын дың нап, номчуп ооренип алырлар.	Кылган ажылын бердинген даалга езугаар шууштурер. Бир эвес ажылы частырыглыг болза, немей ажылдарны кылыр болур.	Өөренир черин чурумга тудуп билир болур. Өөреникчи кижн мен деп медресеп билип, өөреникчи кижиниң сагыыр чурумун күүседип билири. Ъ кирген сөстөрнi номчуп шыдаар болгаш номчаан чүүлүнүн утказын эдерти чугаалап билири..
45			/е/ деп үн болгаш Е, е деп үжүктөр	/ е/ деп үннүн характеристиказын билип алыр. Ол үндөн тургус тунган сөстөрнi ном чуп өөренип алыр. Үжүктөр ниң бижимел хевирин танып, ооң үнүн ылгап билир болур. Бо ужук тыва сос тернин эгезинге турбас, ийи ун-биле дынналыр кажар ужук дээрзин билип алыр.	Синоним состер дугайында билип алыр.	Өөренир черин чурумга тудуп билир болур. Өөреникчи кижн мен деп медресеп билип, өөреникчи кижиниң сагыыр чурумун күүседип билир болур ужурлуг. /е/ деп үннүн үжүү кирген сөстөрнi номчуп шыдаар болгаш номчаан чүүлүнүн утказын эдерти чугаалап билири..
46			/Ё/ деп үн болгаш Ё, ё деп үжүктөр	/ ё/ деп үннүн характеристиказын билип алыр. Ол үндөн тургус тунган сөстөрнi ном чуп өөренип алыр. Үжүктөр ниң бижимел хевирин танып, ооң үнүн ылгап билир болур. Ийи ун-биле дынналыр кажар ужук дээрзин билип алыр. Үн, үжүк анализин кылып өөренип алыр.	Кылган ажылын бердинген даалга езугаар шууштурер. Бир эвес ажылы частырыглыг болза, немей ажылдарны кылыр болур.	Өөренир черин чурумга тудуп билир болур. Өөреникчи кижн мен деп медресеп билип, өөреникчи кижиниң сагыыр чурумун күүседип билир болур ужурлуг. /ё/ деп үннүн үжүү кирген сөстөрнi номчуп шыдаар болгаш номчаан чүүлүнүн утказын эдерти чугаалап билири..

47			/ю/ деп үн болгаш Ю, ю деп үжүктөр	/ ю/ деп үннүн характеристиказын билип алып. Ол үндөн тургус тунган сөстөрнү ном чүп өөренип алып. Үжүктөр ниң бижимел хевирин танып, ооң үнүн ылгап билир болур. Ийи ун-биле дынналыр кажа р ужук дээрзин билип алып. Үн, үжүк анализин кылып өөренип алып.	Башкының айты рынга долу харыы берип шыдаар уjurлуг. Башкы-биле деңге көргүзүг материалын көрүп ажылдап база ном-биле ажылдап билир болур.	Өөренир черин чурумга тудуп билир болур. Өөреникчи кижиниң сагыыр чурумун күүседип билир болур уjurлуг. /ю/ деп үннүн үжүү кирген сөстөрнү номчүп шыдаар болгаш номчаан чүүлүнүн утказын эдерти чугаалап билири..
48			/я/ деп үн болгаш Я, я деп үжүктөр.	/ я/ деп үннүн характеристиказын билип алып. Ол үндөн тургус тунган сөстөрнү ном чүп өөренип алып. Үжүктөр ниң бижимел хевирин танып, ооң үнүн ылгап билир болур. Ийи ун-биле дынналыр кажар ужук дээрзин билип алып. Үн, үжүк анализин кылып өөренип алып.	Башкының айты рынга долу харыы берип шыдаар уjurлуг. Башкы-биле деңге көргүзүг материалын көрүп ажылдап база ном-биле ажылдап билир болур.	Өөренир черин чурумга тудуп билир болур. Өөреникчи кижиниң сагыыр чурумун күүседип билири. /я/ деп үннүн үжүү кирген сөстөрнү номчүп шыдаар болгаш номчаан чүүлүнүн утказын эдерти чугаалап билири.
49			Чымчак демдек. (ь) Оренген ужуктеринге оюн-кичээл. Шагаа а.62.	Ь ун илеретпес, мурнунда турар ажык эвес унну чымчадыр адаа рын коргузерде херек ужук дээрзин билип алып. Орус дылдан улегерлеп алган сөстөргө турарын билип алып.	Орус дылдан улегерлеп алган сөстөрнү сактып алып. Күш-культура-биле өңнуктежири.	Өөренир черин чурумга тудуп билир болур. Башкының айты рынга долу харыы берип шыдаар болур.
50			Катаптаашкын. Сагындырыглыг диктант.			
51			/ф/ деп үн болгаш Ф, ф деп үжүктөр.	/ ф/ деп үннүн характеристиказын билип алып. Ол үндөн тургус тунган сөстөрнү ном чүп өөренип алып. Үжүктөр ниң бижимел	Орус дылдан улегерлеп алган сөстөрнү сактып алып. Башкының айтырынга долу харыы берип шыдаар уjurлуг. Хоорайга	Өөреникчи кижиниң сагыыр чурумун күүседип билири. /ф/ деп үннүн үжүү кирген сөстөрнү номчүп шыдаар

				хевирин танып, ооң үнүн ылгап билир болур. Орус дылдан улегерлеп алган сөстөргө турарын билип алып.	кудумчуну кечерин билип алып.	болгаш номчаан чүүлүнүн утказын эдерти чугаалап билири.
52			/ц/ деп үн болгаш Ц, ц деп үжүктөр	/ц/ деп үннүн характеристиказын билип алып. Ол үндөн тургус тунган сөстөрнү ном чуп өөренип алып. Үжүктөрнү бижимел хевирин танып, ооң үнүн ылгап билир болур.	Орус дылдан улегерлеп алган сөстөрнү сактып алып. Башкының айтырынга долу харыы берип шыдаар уjurлуг.	Өөреникчи кижини мен деп медресе билип, өөреникчи кижиниң сагыыр чурумун күүседип билир болур уjurлуг. /ц/ деп үннүн үжүү кирген сөстөрнү номчуп шыдаар болгаш номчаан чүүлүнүн утказын эдерти чугаалап билири.
53			/щ/ деп үн болгаш Щ, щ деп үжүктөр.	/щ/ деп үннүн характеристиказын билип алып. Ол үндөн тургус тунган сөстөрнү ном чуп өөренип алып. Үжүктөрнү бижимел хевирин танып, ооң үнүн ылгап билир болур. Орус дылдан улегерлеп алган сөстөргө турарын билип алып.	Орус дылдан улегерлеп алган сөстөрнү сактып алып. Башкының айтырынга долу харыы берип шыдаар у Орус дылдан улегерлеп алган сөстөргө ун, ужук анализи	Өөреникчи кижини мен деп медресе билип, өөреникчи кижиниң сагыыр чурумун күүседип билир болур уjurлуг. /щ/ деп үннүн үжүү кирген сөстөрнү номчуп шыдаар болгаш номчаан чүүлүнүн утказын эдерти чугаалап турар уjurлуг.
54			Сагындырыглыг диктант. Частырыглар-биле ажыл. Кан-оол Ондар. Кырган-авам а.132. Чугаа сайзырадылгазы. Чурук-биле ажыл.	Шулукту интонация сагып шын номчуп билири.	Кылган ажылын бердинген даалга езугаар шууштурер. Бир эвес ажылы частырыглыг болза, немей ажылдарны кылып болур	Бот-тускайлан ажылдаары, өөрөнгөн билиглерин практика кырынга ажыглап билири.
55			Домак. Байлак Тыва Кичээл аян-чорук.	Домактын сөстөрдөн ылгалын база домак тонген утканы илере дир дээрзин уруглар шингээди алып.	Айтырыглар болгаш чуруктар дузазы-биле домактар чогаадып, харылзаалыг чугаа тургузуп өөренир.	Өөренир черин чурумга тудуп билир болур.
56			Домак. С.Сарыг-оол Алышкы бис, угбашкы бис.	Ужуктерни шын тудуштуруп билиринге чанчыгар. Ун-ужук анализин кылып билир болур	Домактын схемазын болгаш слогтардан сөстөр тургузуп билир болур.	Өөреникчи кижини мен деп медресе билип, өөреникчи кижиниң сагыыр чурумун күүседип билир болур уjurлуг. Номчаан чүүлүнүн утказын долу чугаалаары.

57			Мустай Карим. Хат. Баштайгы космонавт	Созуглелдин утказын чугаалап билир болур	Айтырыгларга шын харыылап билир болур.	
58			Шулук. Онза киж. М.Кенин-Лопсанны-биле Суг бажын дагыыр.	Шулукту интонация сагып шын номчуп билири.		
59			Хыналда диктант. Частырыглар-биле ажыл.		Кылган ажылын бердинген даалга езугаар шууштурер. Бир эвес ажылы частырыглыг болза, немей ажылдарны кылыр болур	Өөреникчи киж. мен деп медресеп билип, өөреникчи кижиниң сагыыр чурумун күүседип билир болур ужурлуг
60			Сос. Слог. С.Сурун-оолдуу-биле. Адырык.	Созуглелдин утказын чугаалап билир болур	Домактың схемазын болгаш слогтардан сөстөр тургузуп билир болур.	Харылзаалыг чугаа тургузуп билир болур
61			Сос. Слог. Кадарчы ыттар.			
62			Сос. Слог. А Шоюннуу-биле. Хойларым аттарлыг болур.			
63			Майнын бири – частын болгаш куш-ажылдын байырлалы.			
64			Бистин суурувус.	Шулукту интонация сагып шын номчуп билири.		Номчаан чүүлунүң утказын долу чугаалаары.
65			Л. Толстой. Шын чуден унелиг.			
66			Майнын тос –тиилелге хуну. 75 чыл тайбын. Чугаа сайзырадылгазы. Чурук-биле ажыл.	Шулукту интонация сагып шын номчуп билири.	Айтырыгларга долу харыылаар, боттары айтырыг салыр, номчаан болгаш корген чуулдерин чугаалаап, бодалдарын шын илередип билир болур	Өөренир черин чурумга тудуп билир болур ужурлуг Номчаан чүүлунүң утказын долу чугаалаары
67			Е Чарушин. Адыг оолдары-биле.	Созуглелдин утказын чугаалап билир болур	Номчаан чуулунге унелел берип билир болур	Номчаан чүүлунүң утказын долу чугаалаары.
68			Хыналда диктант.		Кылган ажылын бердинген даалга езугаар шууштурер. Бир эвес ажылы частырыглыг болза, немей ажылдарны кылыр болур	
69			Частырыглар-биле ажыл			
70			Ун,ужук. Катаптаашкын. Ужуглелим , байырлыг!			